

A városkép az 1930-as években

Szeghalmy Bálint hatása Miskolc városképének alakulására

LOVRA Éva

Debreceni Egyetem, Műszaki Kar, Építőmérnöki Tanszék, 4028 Debrecen, Ötmetető utca 2–4.
E-mail: lovra.eva@eng.unideb.hu

EREDETI KÖZLEMÉNY

Beérkezett: 2025. április 15. • Elfogadva: 2025. április 30.

Online First megjelenése: 2025. június 5.

© 2025 A Szerző

ÖSSZEFOGLALÓ

A *Képzőművészet* folyóirat 1932. évi áprilisi száma a „törekvő művészek” közé sorolta a nagyváradi születésű Szeghalmy Bálintot (1889–1963) a miskolci Lévy József Közművelődési Egyesület képzőművészeti szakosztálya téli képzőművészeti tárlata kapcsán. Szeghalmy 1929-től tevékenységével – Miskolc egyik főmérnökeként és építészként is – hozzájárult a város képének átalakulásához, míg festményein megörökítette az átalakuló város eredeti épített környezetét. Akvarell és pasztell technikával alkotott, témája a miskolci évei alatt főként a városnak és természeti környezetének, a Szinva pataknak és az épületeknek az egysége. Jelen tanulmány az 1930-as évek városfejlődését is tárgyalja, Szeghalmy közvetett és közvetlen szerepét a városkép átalakulásában, azokat a hatásokat, amelyeket hozhatott és alkalmazhatott főbb miskolci épületeinél. Munkássága nem volt konfliktusoktól mentes a városban, így azokat a hivatali munkásságához kapcsolódó, de személyét magánemberként is érintő nézeteltéréseket is feltárja a tanulmány, amelyek kísérték és meghatározták hivatali éveit.

Habár Szeghalmy Bálint korának egyik legfoglalkoztatottabb templomépítője volt, életéről és munkásságáról kevés tanulmány áll rendelkezésünkre, monografikus feldolgozása sem foglalkozik részletesen az egyes épületekkel és állomásokkal. Jelen tanulmány kizárólag a miskolci és Miskolc környéki munkásságával foglalkozik, teszi ezt elsődleges források – korabeli levéltári dokumentumok, újságcikkek, korabeli fényképfelvételek, festmények és építészeti tervek – segítségével.

KULCSSZAVAK

Szeghalmy Bálint, Miskolc, épített környezet, akvarell, harmincas évek

BEVEZETÉS

Az első világháború után Miskolc új pozícióba került, a Speyer-kölcsonnek köszönhetően elkezdődtek az építkezések,¹ amelyek hatására új utcák nyíltak, az eredeti városszövet pedig eltűnt az épített környezetével együtt. A nagybányai művésztelep kiesett a hazai művészek látóköréből, már 1921-ben új művésztelep létesült Miskolcon a Képzőművészeti Főiskola keretein belül, a Lévy József Közművelődési Egyesület pedig folytatta a működését. Miskolc modern képének kialakulása során az 1930-as években a képzőművészek a városképekkel egyfajta értékmentést végeztek (Kiss Lajos, Szeghalmy Bálint és Tomán Kálmán dr. 1931-es akvarellkiállítása), az építésszek pedig az új városkép kialakításában vettek részt. Pirint Andrea a *Miskolc Anno – A régi város festett, rajzolt emlékképei* című tanulmányában írja: „Az emlékmentési szándék közösségi, mondhatni mozgalmi jellege Kiss Lajos városképeinek 1931-ben rendezett tematikus kiállítása kapcsán határozottan kitapintható. [...] A kizárólag miskolci városképeket bemutató tárlat célkitűzését a *Reggeli Hírlap* a következőképpen fogalmazta meg: »...dokumentumokat akar nyújtani a közönség számára arról a régi és pusztulófélben lévő Miskolcra, amelyet a város modern fejlődése lassan-lassan teljesen nyomtalanul eltüntet«².”³

A kiállítás magában hordozza a kettőséget, amely Szeghalmy Bálint (1889–1963) miskolci munkásságában is jelen van, hiszen 1929-től a város egyik főmérnökeként közvetetten, alkotó építészként pedig közvetlenül vett részt a folyamatban. A városképet meghatározó épületeket alkotott, mint a Martinkertvárosi református templom, 1929 (a település ekkor még nem Miskolc része)⁴; Deszkatemplom, 1938–1997, eredeti tervek alapján újjáépítve 1999-ben; Avasi kilátó, 1934–1956, vagy a miskolctapolcai munkái (a település ekkor még nem tartozik a város közigazgatási körzetébe).

1964-ben Hajdu Béla írt visszatekintést⁵ Miskolc képzőművészeti múltjára számos alkotó építésszt is nevesítve: „A miskolci képzőművészeti kultúra jellegét azonban nem az átmenő jelenségek, hanem a helyben élő művészek tevékenysége határozta meg. Kik voltak, hogyan lehettek azok a festők, szobrászok, iparművészek, építésszek, akik a két háború között és alatt ezt a várost vallották szűkebb hazájuknak?” Említést tesz az 1934. augusztus 5–12. között tartott Miskolci Hét keretében, a Lévy József Közművelődési Egyesület negyvenéves jubileuma alkalmából rendezett kiállításról. A tárlaton, amelyről katalógus is készült, 37 művész szerepelt 117 műtárggyal. Az építésszettel is foglalkozó alkotók közül Czókoly István (képzőművészként) és Menner László szerepelt munkáival a kiállításon. Hajdu Béla említi még az Egyesület keretein belül alkotó

¹ A Speyer-kölcson (1924) közvetlen hatásaként felépült az Erzsébet kórházhoz kapcsolódó Járványkórház és Fertőtlenítő Intézet (tervező: Báthory István, 1928), a Zenepalota épülete (tervező: Wälder Gyula, 1927), a Búza téri vásárcsarnok és új vásártér (tervező: Münnich Aladár, Wellisch Andor, 1926), a Városi Zálogház (1927) a Széchenyi István úton, a Soltész Nagy Kálmán utcai elemi iskola (tervező: Báthory István, 1927), a városi bérházprogram keretein belül a bérházak a mai Tizeshonvéd utcán és közben (tervező: Singer Samu), bérházak a Soltész Nagy Kálmán utcán (tervező: Bloch és Stimm), bérházak az Eperjesi úton (tervező: Bloch és Stimm). Infrastruktúra-fejlesztés: vízvezeték-főnyomócső az Avas alatt és a városi vízhálózat felújítása (Pazár István, a miskolci vízközmű alapítója), a Debreczeni utcai Pece-partfal és -híd építése. Dobrossy 1996. 423–450.

² (kyb.): Miskolci akvarellek. Három miskolci festő kiállítása a Borsod-Miskolci Múzeumban. *Reggeli Hírlap* (1931. szeptember 6.) 2.

³ Pirint 2018. 89.

⁴ Hajdu 2024. 331.

⁵ Hajdu Béla: Borús idők – napsütések. *Északmagyarország* (1964. január 26.) 2.

képzőművészeket / építészeket, az említetteken kívül még Molnár Dezsőt, Bloch Alfrédot, Kalas Imrét és Szeghalmy Bálintot.⁶ A szakosztály akkori elnöke Árva Pál is építész volt.

Az építészeti rajz az 1930-as években még túlmutat az egyszerű terveken, vonalzóval húzott vonalakon. Némelyike művészi alkotás, amely feltételezi azt, hogy az építész egyidejűleg a tervezéssel vagy életének egy későbbi időszakában festéssel, grafikával – képzőművészettel – is foglalkozott. Igaz ez az Észak-Amerikába kivándorolt Bőhm Viktorra, az építészként⁷ kevésbé ismert Cókoly István grafikusra vagy a jelentős akvarellfestőként számon tartott Szeghalmy Bálintra is, akit 1929-ben helyeznek Miskolcra, akkor, amikor Bőhm az egyetemi évek után ténylegesen építészettel kezdett foglalkozni. Menner László, Bloch Alfréd (a Bloch és Stimm építészpáros tagja), Kalas Imre, az országgyűlési képviselőként ismert Molnár Dezső, vagy az említett Szeghalmy és Bőhm nemcsak Miskolc, hanem a környező, ma már a városhoz tartozó települések képét is alakították.

SZEGHALMY MISKOLCA – AKVARELLEK ÉS PEREK

Az első világháború lezárása után a Speyer-kölcsön első részletének hozzáférhetősége indította el a középítkezéseket Miskolcon, a megvalósult projektek⁸ mellett számos csak terv szintjén maradt. A kölcsön által megvalósított építkezések nagyobb része Bloch Alfréd és Stimm Lajos építészekhez fűződik, akik 1924-től tartottak fenn irodát Miskolcon. A belváros átalakításában is nagy szerepük volt (Erzsébet tér átalakítása a Korona szállóval, *1. ábra*). Hodobay Sándor dr. Miskolc polgármestere 1929 végén nagyívű városfejlesztési programot fogalmazott meg polgármesteri székhelyében.⁹

Az 1929. június 13-án tartott ülésén¹⁰ Miskolc építési szakbizottságának elnöke, Gálffy Ignác megnyitójában üdvözölte a város új főmérnökét,¹¹ Szeghalmy Bálintot, aki kiemelte, hogy minden törekvése arra fog irányulni, hogy Miskolc nagyvárossá fejlesztésében segítse a bizottságot. A városban már a következő évben elkezdődött a régi épületek felülvizsgálata, amelynek előzménye a Búza tér egy épületének beomlása volt. A közrendészeti ügyosztály és a mérnöki hivatal együttes erővel kezdte el a régi épületek, főként a homokkőből épült házak összeírását. „Miskolcon aránylag sok a lakhatatlan, életveszélyes épület. Szeghalmy Bálint városi főmérnök szerint a régi házak igen nagy része nemcsak egészségtelen, de életveszélyes.”¹² Az összeírások rövid időn

⁶ Az egyesület képzőművészeti szakosztálya 1937-ben választotta tagjai közé Kalas Imrét, Demes Bélát, Menner Lászlót, Szentkúty Félixet és Szeghalmy Bálintot. Sz. n.: Teljesen átszervezik a miskolci Lévay József Közművelődési Egyesületet. *Magyar Jövő* (1937. október 12.) 3.

⁷ Miskolc, Deák tér 6. Czókoly István tervező irodája. Steiner Arthur és Lipót építkezése. Magyar Nemzeti Levéltár Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Levéltár (továbbiakban: MNL BAZVML) IV. 1906. 4415/1940

⁸ Néhány kapcsolódó Bloch–Stimm-épület: Eperjesi úti városi bérházak, Soltész Nagy Kálmán utcai városi bérházak, az Erzsébet Kórház épületei.

⁹ Dobrossy 2007. 239.

¹⁰ (A M. J.): Az építési bizottság ülése. *Magyar Jövő* (1929. június 14.) 4.

¹¹ (A M. J.): Szeghalmy Bálint nagykanizsai mérnök lett Miskolc városi főmérnöke. Az országos nevű tervező és építész június elsején foglalja el hivatalát. *Magyar Jövő* (1929. április 21.) 4; Sz. n.: Mikszáth főispán kinevezte Miskolc város új építési főmérnökét. *Reggeli Hírlap* (1929. április 21.) 5.

¹² Sz. n.: Sok a roskadozó épület Miskolcon. A közrendészeti ügyosztály és a mérnöki hivatal újra felülvizsgálja a régi épületeket s ahol veszéllyel kell számolni, végrehajtják a kilakoltatást, lebontják az épületeket. *Magyar Jövő* (1930. március 1.) 4.

1. ábra. Kilátás az Avasról 1937-ben. Balra az Avasi Református Templom, alatta az Erzsébet tér és szemben a Korona Szálló. Forrás: fortépan / Stuber Andrea

belül hetvenhat¹³ életveszélyes épületet azonosítottak be a helyszínek feltüntetése nélkül, amely árnyalja Miskolc épített környezetének helyzetét az időkban – ekkor, az 1930-as évek elején Miskolchoz még nem csatolták hozzá a környező településeket, így feltehetően a Tetemvár vagy az Avas környékén voltak nagyobb számban ezek az épületek.

1931-ben a város a lakhatási problémájának megoldására öröklakásépítési akciót indítottak,¹⁴ a társasházak építésének helyszínét a városközponthoz közeli közművesített telkeken jelölték ki. Az akciót felkarolta Mikszáth Kálmán dr. főispán is. A telek, melyen az öröklakásokat akarták felépíteni, a Soltész Nagy Kálmán utca elején, a bányakapitányság (Soltész Nagy Kálmán utca 5.) épülete mellett volt. A háromemeletes épület terveit Szeghalmy Bálint főmérnök készítette (a terveket nem ismerjük), azonban az akció nem járt sikerrel, mert az öröklakások iránt nem érdeklődtek. A külterjes építkezés, az alapvető infrastruktúra nélküli szántóföldek építési területként való hasznosítása egyre nagyobb problémát jelentett a városban.

Miskolcon még 1931-ben¹⁵ se vezették be a kötelező ravatalozást, mivel a köztemetőt nem nyitották meg – a költségekre előirányozott nyolcszázezer pengőt más építkezésekre fordították.

¹³ Sz. n.: Miskolcon már hetvenhat épület került be a düledező épületekről készülő nyilvántartásba. *Magyar Jövő* (1930. március 13.) 3.

¹⁴ (A M. J.): Miskolcon nincs érdeklődés az öröklakások iránt. Minden építető különálló családi házat szeretne építtetni. *Magyar Jövő* (1931. február 14.) 3.

¹⁵ Sz. n.: Kilencvennégyezer pengőbe fog kerülni az öt miskolci ravatalozó. Egyelőre csak részlegesen valósítják meg Miskolcon a kötelező ravatalozást. *Magyar Jövő* (1931. február 14.) 2.

Az 1931-es év tervei között szerepelt öt ravatalozó – a Mindszenti-, a Deszka-, a Szent Anna-temető, a Muszkás-oldal, valamint a zsidó temető ravatalozójának – építése Szeghalmy Bálint tervei alapján. A köztemető megnyitásának késése utalt arra, hogy a város „háztartásának helyzete, köztudomás szerint, igen súlyos”¹⁶, legtöbb esetben már fizetési kötelezettségének sem tudott eleget tenni. Az építési szakbizottság áprilisi ülésén felvetődött annak a lehetősége is, hogy a város két, a Déryné utcában lévő bérházának eladásából fedezhetné a legsürgősebb adósságait. Szeghalmy főmérnök értékelte az épületeket, amelyek alapján az építési bizottság meghatározta a forgalmi értéküket. 1932-ben¹⁷ határozatot hoztak a bérházak eladásáról, azonban a 800 000 pengős dollártartozás kiegyenlítése csak 1943-ban történt meg bérházak és telkek eladásával¹⁸ (Soltész Nagy Kálmán utcai második bérház, Déryné utca 2. városi bérház, a Soltész Nagy Kálmán utca és a Kont utca sarkán levő városi telek, Posta-féle telek).

A városi költségvetés kimerüléséhez a kölcsön és az adók késedelmes behajtása mellett hozzájárultak azok az építkezések is, amelyek nem volumenükben, hanem költségüket tekintve túlmutattak azon, amit a város nyújthatott.

Szeghalmy a város egyik főmérnökeként megörökölte a problémás építkezések ügyét, így a Bloch és Stimm építészpáros által tervezett Korona Szálló átépítésének (1926–1934)¹⁹ évek óta húzódó építési ügye is hozzá került. 1929-ben, a főmérnök beiktatása évében tartott ülést Miskolc város építési bizottsága a Korona Szálló átalakításánál eddig végzett munkálatok elszámolásáról. Hodobay Sándor dr. polgármester kijelentette, hogy a szálló befejezésére fedezettel nem rendelkeznek (hiteltúllépés történt), de a város nem maradhat nagyterem nélkül télen. A hiteltúllépésért és a magas átalakítási költségekért vállalja a felelősséget.²⁰ 1931 májusában a közgyűlés felszólította a főmérnököt, hogy a jogügyi és pénzügyi szakbizottságok előtt mutassa be a Korona Szálló átépítését. Elsődleges problémaként azonosították, hogy az építkezés túllépte a megszavazott keretet (a vállalkozó „túlzott” követeléseket támasztott a város felé).²¹ Az ügy lassan politikai vitába torkolt, ahol Hoványi Kornél dr. a polgármestert vonta felelősségre a Korona körüli problémák miatt. 1934-ben a város a szálló építésének (átalakításának) befejezéséről döntött, a tervvel kapcsolatban szemlét tartottak Demes Béla műszaki tanácsos, Szeghalmy Bálint főmérnök, Stimm Lajos és Block Alfréd tervező építészek részvételével. „A szemlén tapasztaltak alapján dolgozzák ki az átalakítás befejezésének terveit. Arról van szó, hogy a söntést a frontra hozzák, a kávéház mai nagyságában jobbra tolódik és a mai portásfülke és használaton kívül álló folyosó helyén képezik ki a hallt. A kávéház bejárata a mai udvari bejárattól nyílik majd.”²²

A Léway József Közművelődési Egyesület 1933-ban a Korona Szálló emeleti bái éttermét alakíttatta át és rendezte be kiállítási helyiségként – ez a helyiség volt a későbbi képzőművészeti kiállítások színhelye külön kiállítótér hiányában.²³

¹⁶ A város el akarja adni a Déryné utcai két bérházat, hogy rendezze adósságait. Háromszázkilencvenhat, illetve háromszázhatvanégyezer pengőre értékelték a bérházakat. *Magyar Jövő* (1931. április 23.) 4.

¹⁷ Megszavazta a közgyűlés is a Déryné-utcai városi bérház eladását. *Felsőmagyarország* (1932. november 17.) 2.

¹⁸ Végleg megszabadult a város a 800.000 P-ös dollártartozástól. Jóváhagyta a kormányhatóság a városi bérházak eladására és a dollártartozás kifizetésére vonatkozó közgyűlési határozatot. *Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap* (1943. december 17.) 5.

¹⁹ Az átalakításra vonatkozó levéltári dokumentumok: MNL BAZVML IV. 1906. 24765/1926, IV. 1906. 16285/1927, MNL BAZVML IV. 1906. 6027/1941, IV. 1906. 22731/1941.

²⁰ A miskolci Korona-szálló átépítése. *Városok Lapja* (1929. október 1.) 244.

²¹ Sz. n.: A polgármester jószándékát el kell ismerni. *Reggeli Hírlap* (1931. május 3.) 4.

²² Szemlét tartottak a Korona-szálló átépítésének befejezéséhez. *Felsőmagyarország* (1934. április 10.) 2.

²³ MNL BAZVML IV. 1906. 4654/1933

Hajdú Ildikó *A IV. kerület. Görömböly, Hejőcsaba és Szirma községek településképi fejlődése a 19–20. században*²⁴ című tanulmányában közli a Martin-telepi református templom eredeti, eddig nem közölt rajzát (színes, festett ábrázolás). A korabeli, Szeghalmy Bálint által tervezett épületek eredeti tervei csak részlegesen maradtak fenn, köszönve annak, hogy ekkor a mai Miskolc-tapolca vagy Martin-telep nem tartozott Miskolc közigazgatási körzetéhez.

A Martin-telepi református templom építését Árva Pál építész és Szeghalmy Bálint főmérnök tervei alapján 1929 augusztusában kezdték meg. „A tervezés időpontjában [Szeghalmy] Nagykanizsán él, a munka elnyerését dunántúli eredményeivel érdemelte ki.”²⁵ A templom építője Kerekes József építész, aki a meghirdetett versenytárgyalás során a legmegfelelőbb árajánlatot adta.²⁶ 1930-ban²⁷ elhelyezték a templom tornyára a jelképeket. Ekkor Martin-telep még Hejőcsaba része, ma már Miskolc közigazgatási területéhez tartozik.

Szeghalmy Bálint a Martin-telepi templom tervezése, főmérnöki feladatai mellett nagyon korán, mintegy két évvel a városba költözése után már bemutatkozott festőművészként is. 1931. szeptember 6-án nyílt kiállítás Kiss Lajos, Szeghalmy Bálint és dr. Tornán Kálmán mintegy száz akvarelljéből a Borsod-Miskolci Múzeumban.²⁸ A kiállítást Leszih Andor, a múzeum igazgatójának kezdeményezésére rendezték. „A múzeum ezzel a kiállítással nem akar semmiféle különösebb tárlati, vagy másfajta pikturális célkitűzést elérni, hanem a maga útjain halad és dokumentumokat akar nyújtani a közönség számára arról a régi és pusztulófélben levő Miskolcra, amelyet a város modern fejlődése lassan-lassan teljesen nyomtalanul eltüntet.”²⁹ „A három említett festőművész nagy előszeretettel örökíti meg Miskolc régi házait, utcáit, a gyorsan fejlődő új Miskolc által eltörölt régi város jellemző és avulttá vált érdekes utcarészleteit, melyek festői szépsége és érdekessége bőségesen kínálkoznak képtémának.”³⁰ „A kiállításon kizárólag olyan akvarell festménynek szerepelnek, amelyek a régi Miskolc érdekes házait, karakterisztikus utcáit és pusztulófélben levő monumentumait örökítik meg. Ezeknek a képeknek mindegyike külön történelmi érték és egyben érdekes adalék Miskolc város történelméhez és fejlődéséhez.”³¹

A *Reggeli Hírlap* szerint, amelyben több rövid ismertetés is megjelent a kiállításról, különösen Szeghalmy képei jelentenek értéket – a képek címe és külön ismertetése nem szerepelt a napilapokban, így nem tudjuk pontosan beazonosítani a helyszíneket. A Hermann Ottó Múzeumban látható „Miskolc Anno” kiállítás egyik Szeghalmy-féle akvarellje feltehetően ennek a kiállításnak egy darabja, amely a Szinva-part Royal-közének gyaloghídjáról látható részletét ábrázolja (Szeghalmy Bálint: Szinva-parti házak, 1929, 2. ábra).³² Kiss Lajos 1930-ban készített akvarellje Miskolc látképét rögzíti³³ az Avasról nézve, szembeütni az Erzsébet fürdő magas kéménye (mára már lebontva), valamint a templomok (Szentháromság ortodox templom, Miskolc-Belvárosi Református Egyházközség temploma a Kossuth utcán, Nagyboldogasszony Minorita templom). Képein a belváros (Kazinczy utca, Széchenyi út) és a belvároshoz közvetlenül

²⁴ Hajdú 2024. 331.

²⁵ Horváth 1999. 291.

²⁶ Még e hóban hozzákezdenek a Martin-telepi ref. templom építéséhez. *Reggeli Hírlap* (1929. augusztus 18.) 5.

²⁷ A felekezeti béke jegyében helyezték el a martintelepi új ref. templom tornyára a jelvényeket. *Reggeli Hírlap* (1930. április 15.) 5.

²⁸ Kéпкиállítás a múzeumban. *Reggeli Hírlap* (1931. szeptember 5.) 8.

²⁹ (kyb.): Miskolci akvarellek. *Reggeli Hírlap* (1931. szeptember 6.) 2.

³⁰ Akvarel festmények kiállítása a múzeumban [...]. *Reggeli Hírlap* (1931. szeptember 4.) 5.

³¹ Szombatig marad nyitva a miskolci akvarelfestők kiállítása [...]. *Reggeli Hírlap* (1931. szeptember 11.) 8.

³² Hermann Ottó Múzeum Képgyűjtemény (továbbiakban: HOM KGy) 53.131.1.

³³ HOM KGy 53.78.1.

2. ábra. Szeghalmy Bálint: Szinva-parti házak, 1929 (akvarell, papír 24×31,5 cm).

Herman Ottó Múzeum, Képzőművészeti Gyűjtemény. Ltsz.: HOM KGy 53.131.1. Fotó: Mészáros Viktória

kapcsolódó Tetemvár és Avas kis házai és kunyhói is meglevenednek. A kiállítás képei egyfajta értékmentést is végeztek, hiszen olyan épületeket és utcákat is megörökítettek, amelyek az 1930-as években teljesen átalakultak (Bagolyvár – Vörösmarty utca 18. vagy az Arany János utca a belvárosban) – a későbbiekben szóba kerülő ellentétes korszellem itt is szembetűnik.

A város egyik főmérnökeként Szeghalmy továbbképzéseken is részt vett, többek között az 1931-ben rendezett berlini építésügyi kiállításon, amelynek beszámolója még ugyanazon évben könyv formájában is megjelent.³⁴ A város építés időszerű kérdései. A városi mérnökök tanulmányúti beszámolója a berlini építésügyi kiállításról. A városépítésügyi törvényalkotás című kötetben³⁵ Szeghalmy a kiállított képekről ad leírást, amelyek Berlin városépítészetével foglalkoznak: „A terem oldalfalain hat képen a városépítés néhány problémáját mutatták be, amelyek mindegyike a régi letűnt és az új, modern kornak merőben ellentétes korszellemét tükrözi vissza.”³⁶

1932-ben a Képzőművészet folyóiratban jelent meg egy rövid tudósítás a miskolci Léway József Közművelődési Egyesület képzőművészeti szakosztálya téli tárlatáról. A kiállítást a városháza nagytermében rendezték, 115 műtárgyat állítottak ki. Kóródy Béla tudósítása külön kiemeli

³⁴ A városépítés időszerű kérdései. [...] *Építő Ipar – Építő Művészet* (1932. február 1.) 14.

³⁵ Berzenczey 1931.

³⁶ Szeghalmy 1931. 29–31.

a női kiállítók jelenlétét, mint Kollár Nándorné, Bizony Ákosné, Vietorisz Mária, Petheőné Ertl Livia, Simai Imréné, és a nagybányai tradíciókat őrző Thorma János-tanítvány, Farkas Eszter. Szeghalmy Bálintot mint „törekvő művész”³⁷ említi, aki olyanok mellett állított ki, mint a zentai (ma Szerbia) születésű Burány Nándor festőművész, Döbröczöny (Döbröczöni) Kálmán, Miskolcon alkotó festőművész, Bartus Ödön és Meilinger Dezső, akinek kiállított munkáit hosszasan elemezte Kóródy. A kiállításon részt vett még Imreh Zsigmond, Jellenffy Lajos, Kiss Lajos, „a miskolci akvarellfestők nesztora”, Kossin János, Szabó Ferenc és Balogh József, Fejes Tivadar, Thomán Kálmán és Dala József. A Miskolcon is alkotó építészek közül Stimm Lajos és Bloch Alfréd mint az egyesület rendes tagjai, Szeghalmy vendégkiállítóként.³⁸ Nem ismerjük, hogy ekkor milyen képeket állított ki Szeghalmy Bálint, akinek első önálló kiállítása Miskolcon a Weidlich-palotában³⁹ 1933 februárjában nyílt. Az önálló tárlat kapcsán a cikk visszautal az 1931-ben nyílt kiállításra: „[...] midőn régi miskolci házakat és utcákat ábrázoló akvarellekből a múzeum rendezett kiállítást, nagyobb sorozattal ott szerepelt [Szeghalmy] és ez a sor képe a maga egészen eredeti felfogásával, művészi értékeivel, finom ízlésével és bájos hangulataival egyszerűen meghódította a közönséget.”⁴⁰ Szeghalmy mellett az 1931. évi tárlaton Kiss Lajos és Tomán Kálmán dr. állította ki a városképet ábrázoló akvarelljeit. A városi főmérnök önálló kiállításán mintegy ötven, pasztell és akvarell technikával készült alkotása szerepelt, amely több év alkotói munkájának terméke. A kiállításon a budapesti Tabánt ábrázoló képein kívül legtöbb miskolci és Miskolc környéki témával foglalkozott (Avas, Sajó és Hejő partja, a külváros: Bábonyibérc, Tetemvár, Forrás-völgy, Kallószér). A Szeghalmy életműhöz tartozik, hogy bár termékeny akvarellfestő volt, nagyon kevés képe ismert az alkotások feltételezett számához képest. A kiállítás egyes képeinek címe a tudósításokból ismert, a témát tekintve az organikus szövet a kacs Karin-gós utcáival, a kis házakkal, a városba ékelt falu, a Tabán, a Tetemvár vagy az Avas ábrázolása egy csoportot alkothat. A tudósítás szerint Szeghalmy a tárlaton Bükről festett képeket is bemutatót, csak néhány képét nevesítették: Bánkút részlet, Jávorkút, Tapolcai út és Híd a Hejőn.⁴¹ „Minden kép csupa derű, napfény és csillogás, egy-egy gyöngyszem Miskolc városából és annak környékéről.”⁴² „Miskolc környékének sok-sok festői témáján kívül, Budapest, Nagyvárad, Prága romantikus részletei elevenednek meg sokszor merész rálátásokban vagy más ötletes szemléletekben és ezekben a szemléletekben gyakran ütközik ki a mérnök szemlélete, aki az építészeti stílusok tárgyiaságát azonban a festői tartalommal mindig együtt látja meg” – írta (hb.) a *Magyar Jövőben*.⁴³ A *Reggeli Hírlap* tudósítása szerint: „Közel hetven pasztell és akvarell kép szerepel a kiállításon, amelyen fel fognak tűnni a páratlanul olcsó árak.”⁴⁴ A kiállítás sikerességét a lapok az eladott képek számában mérték.

³⁷ Kóródy 1932. 84–85.

³⁸ Vasárnap nyílik meg a Lévy József Közművelődési Egyesület téli tárlata. *Reggeli Hírlap* (1932. február 6.) 4.

³⁹ Szombaton nyílik meg Szeghalmy Bálint kiállítása. *Reggeli Hírlap* (1933. február 5.) 11; Szombaton nyílik meg Szeghalmy Bálint kiállítása. *Reggeli Hírlap* (1933. február 8.) 7; Szeghalmy Bálint kiállítása. *Reggeli Hírlap* (1933. február 9.) 6; Szeghalmy Bálint képkiallítása a Weidlich palotában. *Reggeli Hírlap* (1933. február 10.) 6–7.

⁴⁰ Szeghalmy Bálint kiállítást rendez. *Reggeli Hírlap* (1933. február 2.) 7.

⁴¹ Még a héten nyitva marad Szeghalmy Bálint kiállítása. *Reggeli Hírlap* (1933. február 19.) 10.

⁴² Szeghalmy Bálint képkiallítása még a jövő héten is nyitva lesz. *Magyar Jövő* (1933. február 19.) 9.

⁴³ Ma nyílik Szeghalmy Bálint képkiallítása. *Magyar Jövő* (1933. február 11.) 5; Megnyílt Szeghalmy Bálint képkiallítása. *Reggeli Hírlap* (1933. február 12.) 11; Reggeltől estig nyitva Szeghalmy Bálint kiállítása a Weidlich-palotában. *Reggeli Hírlap* (1933. február 14.) 7.

⁴⁴ Szeghalmy Bálint kiállítása. *Reggeli Hírlap* (1933. február 9.) 6.

(K. B.) a *Reggeli Hírlap* február 11-i számában hosszan elemzi a kiállítás képeit.⁴⁵ Ezek az akvarellek nem vagy csak részleteiben ismertek, így ezek a leírások szolgálhatnak a képek témája és hangulata megismerésének támpontjaiul (valamint segítik a szétszóródott életmű megismerését).

Sajó télen (pasztell): „Előtérben egy markáns öreg fa, a vízen jég és hóréteg, az olvadó hó alul már kibukkannak a bozótok, a háttérben kékes-szürke világításban vesznek, mosódnak el a száraz fák.”

Tetemvár (akvarell): „Halvány párás ködben emelkedik az ég felé a minoriták templomának két tornya, hogy annál hevesebben essék a fény a középvonalra, amelyen az erőteljes világításba élesen rajzolódnak ki a tér és a házak.”

Néhány mondatos leírásban megelevenedik a *Sajókanyar* („buja zöld kihangsúlyozása a fákban a nyári élet erőteljessége”), *Forrás-völgy* („az évszak teremtő hatásában érnek, változnak a barnától a lilán át a kék színig beleállítva a fény és árnyék játékába”), *Borházak a Bábonyi bércen* („zöld mohás tetőivel késő délutáni hangulat”), *Vadkacsa, Tabáni részlet* („az árnyékban álló épülettömegek”), *Téli napsütés* (Sajó-kép), *Jávorkúti részlet* „erőteljesen megfestett öreg fával”, *Dereglyék a Sajón* („Remek víztükröződés ad élő realitást a festménynek”), *Sajószentpéteri műemléktemplom* („Egy helyen megszakad a felhőburok és szinte kiabálva, a világosságot hirdelve kicsillámlik duzzadó erővel a kék ég”), *Mexikói völgy* („felhőkön áttörő nap a fény és árnyék legcsodálatosabb átfestő hatását varázsolja a témára”), *Tapolcai kőbánya, Zsombékos part* (Hejő részlet), *Nagyvárad* („plasztikus látás mintája. A Sebeskőrös Szent László templomával, egy másik hatalmas épülettel, a finom víztükrözéssel erősen kifejező festmény”), *Sajórészlet, Szentléleki romok* („Ez a kép mutatja azt a városétől teljesen különböző világítást, amit a Bükk ad”). A kiállításon egy portré is szerepelt (*András*), valamint azoknak a templomoknak az építési tervei, amelyekkel Szeghalmy különböző pályázatokon díjat nyert.

Dr. Monus Ferenc, a miskolci posta főnöke *Jegyzetek Szeghalmy Bálint kéпкиállításához*⁴⁶ című tárcájában írja, hogy Miskolc városának, amelyen adottságokkal rendelkezik, már rég művészeti központnak kellene lennie. Szeghalmy munkái közül a két nagyvárad (várad) témájú képet méltatja, hiszen, ahogy ez a köszöntésből kiderül, maga is nagyvárad, akárcsak Szeghalmy.

Habár a Speyer-kölcsön hatására már az 1920-as évek második felében elindultak az építkezések, s a megvalósuló munkák jelentős részét kapta a Bloch és Stimm építészpáros, az 1930-as évek elején még mindig voltak olyan épületek (Korona Szálló, bérházak), amelyeket nem adtak át, vagy folyamatban volt a megvalósulásuk. Ez meghatározta a város költségvetését, főként a kieső bevételek és a kölcsönök visszafizetési kötelezettsége miatt.

Az egyik jelentős, városképfőmáló építkezés, amit a Speyer-kölcsönből fedeztek, a Soltész Nagy Kálmán utcai bérházak⁴⁷ építése volt. Az 1. és 2. szám alatt lévő két saroképületet Bloch Alfréd és Stimm Lajos tervezte 1928-ban. 1933-ban a Soltész Nagy Kálmán utcai bérházaknál tartószerkezeti és kivitelezési problémákat tapasztaltak (a mennyezetgerendák 10-től 20 mm le-hajlást mutattak, minden emeletsor gombás volt, ahogy azt a parketta felszedése után tapasztalták). Az épületek átvételét megelőzte egy előzetes, majd a meghosszabbított határidő után egy utólagos felülvizsgálat. A Soltész Nagy Kálmán utca 2. számú bérházának utófelülvizsgálatán részt vett Szeghalmy Bálint főmérnök mint kiküldött városi szakértő, Stimm Lajos műépítés, az

⁴⁵ (K. B.): Szeghalmy Bálint kéпкиállítás. *Reggeli Hírlap* (1933. február 11.) 7 – a továbbiakban idézetek a cikkből.

⁴⁶ Dr. Monus Ferenc: *Jegyzetek Szeghalmy Bálint kéпкиállításához*. *Reggeli Hírlap* (1933. február 16.) 6.

⁴⁷ Dobrossy 1995. 142–144.

épület tervezője és a bizottság részéről még hat küldött.⁴⁸ „Még mielőtt a tényleges vizsgálat kezdetét vehette volna, a város főmérnöke, Szeghalmy Bálint szolgáltat szenczációs bejelentéssel.”⁴⁹ Eszerint egy olyan födémszerkezetet alkalmaztak az épületeknél (Gergely-féle 1500-as födémszerkezet), amilyent nem hagyott jóvá „Budapest székesfőváros illetékes műszaki tényezői” elentétben a kivitelező által bemutatott igazolással. Már 1930-ban problémákat tapasztaltak,⁵⁰ és hiteltúllépés miatt a közgyűlés elé került a két épület ügye, Szeghalmy Bálint már ekkor különvéleményben foglalkozott a kivitelezés során problémát jelentő Gergely-féle födémszerkezettel. Az 1933. évi vizsgálat nagyobb mennyezetlehajlást mutatott, mint a megengedett, valamint más hiányosságokat is találtak, amelyek miatt a bizottság álláspontja szerint meg kell tagadni a bérházak átvételét. Szeghalmy különvéleményt nyújtott be Hodobay Sándor dr. polgármesterhez⁵¹ a két városi bérház átvételéről az építési bizottság határozatával szemben, amelyben az eddigi véleményét nyomatékosította, miszerint a két épület födémszerkezete nem az előírt teherbírással rendelkezik, a gombásodás miatt komolyabb munkálatok szükségesek, valamint az anyagi veszteséget pedig az építő vállalatot (Stabil Építőipari Rt.) kell felelőssé tenni. A bérházakkal nem csak a városvezetés foglalkozott, Hodobay Sándor dr. polgármester a minisztériumok alá rendelt műszaki igazgatóságtól szakértő kiküldését kérte a két bérház vizsgálatára.⁵² A bizottság „olyan szakértőkből áll, akiket az állami épületek átvételénél minden esetben meghallgattak. Ezeknek a véleményétől függ, hogy Miskolc városa milyen feltételek mellett veszi át a két bérházat.”⁵³ A kereskedelmi minisztériumi bizottság negyvenoldalas szakvéleménye 1934 júliusában készült el.⁵⁴ 1936-ban még nem született döntés az Angol–Magyar Bank által építtetett bérpalotákról⁵⁵, de még ugyanebben az évben megtörtént, ahogy a hirdetések⁵⁶ tanúsítják.

Az 1933. és 1934. évben Szeghalmy két rágalmozási perben is érintett volt. A miskolci karrierje során többször szembesült vádakkal, amelyek nemcsak a főmérnöki tevékenységére, hanem az építési karrierjére is kihatással voltak Miskolcon. Mindeközben sorra nyerte az országos pályázatokat református templom terveivel.⁵⁷

1933 decemberében hoztak ítéletet Szeghalmy Bálint és Ungár Mór becsületsértési ügyében:⁵⁸ „Minthogy Szeghalmy Bálint azáltal, hogy köztisztviselő létebe becsmérő tartalmú levelet

⁴⁸ Veszedelmesen elgombásodtak a Soltész Nagy Kálmán utcai városi bérház lakásai. *Felsőmagyarország* (1933. augusztus 3.) 7.

⁴⁹ Sz. n.: Nem szabad átvenni a városi bérházakat. A Soltész Nagy Kálmán utcai bérháznál a menyezetgerendák 10-től 20 milliméter lehajlást mutatnak. Az épületek a pincétől a menyezetig betegek. Minden emelet sor el van gombásodva. *Felsőmagyarország* (1933. augusztus 13.) 1.

⁵⁰ Szenvedélyes vita volt a város közgyűlésén a Soltész Nagy Kálmán-utcai bérházak 49 ezer pengős hitel túllépése miatt. *Magyar Jövő* (1930. október 30.) 4.

⁵¹ A városi főmérnök különvéleménye a két városi bérház átvételére. *Felsőmagyarország* (1933. november 23.) 7.

⁵² A minisztériumok alá rendelt műszaki is felülvizsgálja a Soltész Nagy Kálmán utcai két bérházat. *Felsőmagyarország* (1933. augusztus 17.) 2.

⁵³ Miniszteri bizottság vizsgálja felül a Soltész Nagy Kálmán utcai két városi bérházat. *Felsőmagyarország* (1934. április 4.) 3.

⁵⁴ Elkészült a kereskedelmi minisztériumi bizottság szakvéleménye a Soltész-Nagy Kálmán utcai városi bérházakról. *Reggeli Hírlap* (1934. július 21.) 5.

⁵⁵ Sz. n.: Négynapos vita után elfogadták a város költségvetését. *Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap* (1936. január 17.) 3.

⁵⁶ Több különbejáratú bútorozott szoba fürdőszoba használatával azonnal kiadó. Soltész Nagy Kálmán-u. 1. sz., I. em. 5. ajtó. 8425. *Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap* (1936. július 18.) 7.

⁵⁷ Bereczky 1996.

⁵⁸ Dorgálásra ítélte a belügyminisztérium fegyelmi bírósága Szeghalmy városi főmérnököt. [...] *Reggeli Hírlap* (1933. december 23.) 3; Két mérnök pereskedése egy városbírósi beadvány miatt. [...] *Magyar Jövő* (1933. október 25.) 4.

irt Ungár Mórnak, olyan magatartást tanúsított, amely a köztisztviselői állás tekintélyével össze nem fér, ezért őt az 1929. évi XXX. törvénycikk 76. §-nak 1. Bekezdése 2. pontja alapján vétkesnek kellett kimondani és büntetéssel kellett sújtani”⁵⁹ – állt a Blaha Sándor államtitkár elnökletével működő belügyminisztériumi fegyelmi bíróság döntésében. A rágalmozási ügyben a közigazgatási bizottság fegyelmi választmánya felmentette, a miskolci kir. törvényszék pénzbüntetésre ítélte. A *Felsőmagyarország*, a *Reggeli Hírlap* már az ügy kezdetétől fogva folyamatosan tárgyalta az ügyet. Szeghalmy Ungárt kontársággal vádolta, „amit azáltal követett el, hogy megfelelő képesítés nélküli építési vállalkozó munkákat saját névvel fedez”⁶⁰. Az ítélet után a városi főmérnök beperelte az építési vállalkozót: Ungár kontra Szeghalmy után Szeghalmy kontra Ungár (1933. október).⁶¹ Szeghalmy, miután a miskolci kir. törvényszék pénzbüntetésre ítélte, rágalmozási pert indított Ungár Mór ellen, a beadvány szerint Ungár június 30-án egy, a miskolci városbíróshoz küldött beadványában a város főmérnökét inkorrektnek nevezte, valamint azt írta, hogy amit csinál, hivatali banditizmus, nagyzási hőbortban szenved. A rágalmozási per így folytatódott és egy nem várt csavarral⁶² 1934-ben, kölcsönös bocsánatkéréssel ért véget.⁶³ A mögöttes okok nem ismertek, de az 1930-as években Ungár Mór nemcsak építőmesterként, hanem az iparegyesületben is aktív volt. 1934 nyarán a Miskolci Hét keretein belül megrendezett ipari és kereskedelmi kiállítás kapuját és pavilonjait Böhm Viktor tervezte. A modernizmus szellemében megépített kaput a miskolci ipartársaság, konkrétan Ungár Mór panasza miatt dr. Hodobay Sándor polgármester áthelyeztette. A társaság kifogása volt, hogy a modern kapu nem illik a kiállítást befogadó mai Földes Ferenc Gimnázium épületének architektúrájához.⁶⁴ A Miskolci Hét alkalmával nyitották meg a Rákóczi-kilátót (Avasi kilátó), amelyet Szeghalmy Bálint tervezett (1943-ban majdnem, majd 1956-ban teljesen leégett) Demes Bélával – a vasbeton vázat és lépcsősort Demes, míg a faszervezetet és ezzel a kilátó építészeti formavilágát Szeghalmy alakította ki (3. ábra). A kilátó nem várt indulatokat váltott ki telepítésének helyével és főként formavilágával még évekkel a megépítése után is.⁶⁵

Még ugyanebben az évben Szeghalmy Bálint rágalmozási pert indított Bócsy Erzsébet ellen, aki az 1933-ban a polgármesterhez írt levelében állította, hogy Szeghalmy főmérnök a városi építkezéseket átvállaló Stimm Ernő építésszel beszéli meg a számadásokat. A törvényszék Bócsy Erzsébetet bűnösnek találta rágalmozás ügyében.⁶⁶ Stimm Ernő építész együtt dolgozott a Bloch és Stimm építészpárossal. Stimm Ernő és Lajos, a korabeli dokumentumok szerint Bloch Alfréd-dal közösen dolgozott az Apolló mozi helyreállításán 1921-ben.⁶⁷ A Bloch és Stimm-irodát 1924-ben alapították, ahol Stimm Lajos dolgozott együtt Bloch Alfréd-dal, Stimm Ernő mű-

⁵⁹ A fegyelmi bíróság rosszallásra ítélte Szeghalmy Bálint városi főmérnököt, aki névtelen levélben becsületsértést követett el. *Felsőmagyarország* (1933. december 23.) 2.

⁶⁰ Kölcsönös bocsánatkéréssel végződött az Ungár – Szeghalmy rágalmozási per. *Reggeli Hírlap* (1934. február 23.) 3.

⁶¹ Sz. n.: Ungár kontra Szeghalmy után Szeghalmy kontra Ungár. Elrendelte a bíróság a valóságbizonyítást Ungár Mór főmérnök súlyos kitételeire. *Reggeli Hírlap* (1933. október 25.) 3.

⁶² Kölcsönös bocsánatkéréssel végződött az Ungár – Szeghalmy rágalmozási per. *Reggeli Hírlap* (1934. február 23.) 3; Békés elintézésel végződött a Szeghalmy – Ungár konfliktus. *Felsőmagyarország* (1934. február 23.) 5.

⁶³ Kölcsönös bocsánatkéréssel intéződött el a Szeghalmy–Ungár-per. *Magyar Jövő* (1934. február 23.) 8.

⁶⁴ Mi a célja a kiállítás elé állított modern porticusnak? *Reggeli Hírlap* (1934. augusztus 2.) 4.

⁶⁵ A kilátót és Szeghalmy válaszlevelét az 1940-es évek történései kapcsán tárgyalja a tanulmány.

⁶⁶ Elítélték Szeghalmy Bálint főmérnök megrágalmozásáért. [...] *Magyar Jövő* (1934. július 7.) 6; Harminc pengőre ítélték Szeghalmy főmérnök megrágalmozóját. *Felsőmagyarország* (1934. július 7.) 4.

⁶⁷ Huszadikán megnyílik a MEFOSZ és a város moziája. *Reggeli Hírlap* (1921. augusztus 9.) 5.

3. ábra. Az avasi Rákóczi-kilátó 1935-ben. Forrás: fortepan / Horváth Ida

építész szerepe nem ismert, ahogy Bócsy Erzsébet indítéka sem tisztázott ebben a Szeghalmy Bálintot érintő ügyben.

Szeghalmy főmérnök a perek és az építési és főmérnöki feladatai mellett a két évben számos kiállításon vett részt. Az említett egyéni kiállítása mellett 1933 decemberében nyílt meg az Antik Lakásdíszek Kiállítása a Városházán, ahol „Szeghalmy Bálint napsütéses pasztelleket mutat be”.⁶⁸ A Felsőmagyarországi népművészeti telep kiállítását Hodobay Sándor dr., Miskolc polgármestere nyitotta meg december 7-én. Szeghalmy Bálint és Meilinger Dezső festőművész állította ki a munkáit: „Mindkét művész olyan szép sorozatot állított ki munkájuk legjavából, hogy az egy – minden elismerésre méltó – kiállításnak is beillene.”⁶⁹ Feltehetően az ugyanazon a napon nyílt Antik Lakásdíszek Kiállítása és a Felsőmagyarországi Népművészeti Telep kiállítása megegyező esemény.

1934 nyarán szervezte Viezmanay Viktor a miskolci művészek képvásárát a Weidlich-udvarban (a Svájci kávézó helyiségében), amelynek célja a kiállítás mellett, hogy a miskolci közönség

⁶⁸ Ma, csütörtökön nyílik meg az Antik Lakásdíszek Kiállítása a Városházán. [...] *Felsőmagyarország* (1933. december 7.) 6.

⁶⁹ Sz. n.: Hodobay Sándor dr. nyitotta meg a népművészeti telep kiállítását. *Felsőmagyarország* (1933. december 8.) 4.

„olcsón, kedvező részletfizetésre hozzájuthasson jó, márkás miskolci művészektől származó képekhez.”⁷⁰ A kiállítók: Hajdu Béla, Koroknay Sándor, Meilinger Dezső, Imreh Zsigmond, Tomán Kálmán dr., Nyitray Dániel, Ruszkay Gergely (New York), Szeghalmy Bálint és Viezmanay Viktor voltak.

1934. szeptember 30-án Budapesten az Iparművészeti és a Magyar Nemzeti Múzeum kiállítási termeiben nyílt meg az országos református kiállítás, amelyre Szeghalmy régi templomokat ábrázoló vízfestményeket és saját tervezésű templomainak képét küldte. A kiállításon szerepeltek a „Borsodmegyei és miskolci ref. Egyházak régiségei.”⁷¹

1935-ben két tárlatot mutatott be a *Felsőmagyarország* februári száma, Hajdu Béla és Szeghalmy Bálint önálló kiállítását. A téli tárlat a főmérnök harmadik jelentősebb kiállítása a városban. Szeghalmy második önálló kiállítása⁷² 1935. február 2-án nyílt az egykori Horthy Miklós tér 22. szám alatti kiállítási teremben (ma Városház tér), ahol akvarell technikával készült képeket mutatott be.⁷³ Az akvarellek fő témája Miskolc és környéke (Sajó, Bükk, Miskolctapolca – ekkor Tapolcafürdő), valamint a Balaton és a Magas-Tátra. Cím szerint említett munkák: *Garadna, Tetemvár télen, Hóolvadás, Sajópart, Lillafüredi részlet, Miskolci udvar, Hejőpart és Balaton*. A „könnyed ecsetkezelésű, napfényes és derűs képei valósággal optimizmust és jókedvet sugároznak át a nézőre. Derűs életfilozófiáról tanúskodnak ezek a képek, vagy legalább is arról, hogy festőjük ki tudja magát szakítani az élet mindennapi, szögleteket, buktatókat rejtő alatos utvesztőjéből. Szeghalmy Bálint képeinek legnagyobb százalékát Miskolcon és környékén, a Sajóparton és a Bükkben festette. Pompás bánkúti és lillafüredi részletek tárulnak a szemlélő elé, ismerős messzeségek tárulnak az aranykeretek négyszögéből a turista elé. A legszebbek közé tartozik az ősz a Bükkben, két szentléleki kép, Dédesi hegyek, Hegyeskút. A miskolci részletek közül egy pompás búzatéri udvar és egy tetemvári részlet viszik a pálmát, Szinva-parti, forrásvölgyi Petőfi-utcai, avasi és egyéb sikerült képek között. A Sajót is szereti festeni Szeghalmy Bálint. Két téli Sajó-képe kis remekmű, kitűnő a Holt Sajó, Öreg fűzfák, Hóolvadás a Felsőszinván, a Bábonyi bérc, Tapolca és Hejőpart kiválnak.”⁷⁴ A kiállítást, hasonlóan az 1933. évi tárlathoz, az eladott képek száma miatt is sikeresnek írták le.

(K. M.) a *Reggeli Hírlap*ban a kiállítást és egy-egy képét méltatta.⁷⁵ *Tetemvári részlet*: „Három egymásra nyomorodó házikó. A vén, piros cserepeket megfiatalítja a Nap és a tető lángol, mint egy nagy szív.”⁷⁶ *Bedő fenyves* (a tárlat legnagyobb képe, amelyik az ajtóval szemben volt): „a pár juharlevél csupa mozgás, csupa élet...”⁷⁷ *Sajó képek*: nyár, ősz, valamint a téli Sajó: „lehetőfinom ege olyan, mint egy elszálló, anti melódia.”⁷⁸

⁷⁰ Vasárnap délben zárul a miskolci művészek képvására. *Felsőmagyarország* (1935. június 14.) 5.

⁷¹ Borsodmegyei és miskolci ref. egyházak régiségei a budapesti országos református kiállításon. *Felsőmagyarország* (1934. szeptember 23.) 3.

⁷² Szeghalmy Bálint képkiallítása. [...] *Reggeli Hírlap* (1935. február 7.) 4.

⁷³ Szeghalmy Bálint képkiallítását[...]. *Felsőmagyarország* (1935. február 5.) 4; Szeghalmy Bálint v. főmérnök képkiallítását[...]. *Felsőmagyarország* (1935. február 8.) 4; Még néhány napig nyitva lesz Szeghalmy Bálint képkiallítása. [...] *Felsőmagyarország* (1935. február 12.) 4.

⁷⁴ Szeghalmy Bálint kiállítása. [...] *Felsőmagyarország* (1935. február 2.) 4.

⁷⁵ (K. M.): Gondolatok a Szeghalmy Bálint kiállításáról. *Reggeli Hírlap* (1935. február 9.) 7.

⁷⁶ Uo.

⁷⁷ Uo.

⁷⁸ Uo.

A kiállítás apropóján a tudósításban⁷⁹ szerepel, hogy „Szeghalmy Bálint v. főmérnök legutóbb szegedi országos képművészeti kiállításon szerepelt jelentős sikerrel, amennyiben kiállított képeiről a kritika a legnagyobb elismeréssel nyilatkozott, aminek bizonyítéka gyanánt egyik képét, a »Miskolci Velence« címűt, a Szegedi Képzőművészeti Társulat 600 kiállított kép közül kiválasztotta, megvétellel tüntette ki».⁸⁰ A szegedi Képzőművészeti Társulat képtárlata, amelyen miskolci festők is részt vettek, 1934-ben nyílt.⁸¹ Habár a helyi illetőségű lapok (*Felsőmagyarország*, *Magyar Jövő*, *Reggeli Hírlap*) írtak arról, hogy a kiállításon szereplő miskolci művészek munkáját a szegedi lapok méltatták, csak közvetetten ismerjük ezeket a véleményeket. „Az aquarell-festők között elsősorban említi a kritika Szeghalmy Bálint szép képeit, kiemelve azok abszolút tiszta kidolgozását, őszinteségét és derűs, levegős hangulatát. »Miskolci udvar« c. képe a kisorsolásra kijelölt legjobb művek között szerepel és általános tetszést aratott».⁸² A főmérnökei mellett a *Magyar Jövő* még Petrányi Miklós, Kollár Nádorné, Nagy János és Balog József képeit említi.

Szeghalmy Bálint egyre inkább naturalista művészként szerepelt a lokális köztudatban – köszönve ezt annak is, hogy a korabeli kritika⁸³ is így említi. Alkotásait, ha azoknak irányzatot kellene kijelölni, valóban a 19. században népszerű naturalizmus stílusjegyei jellemzik leginkább. Munkássága (nagybányai évek: 1919-től 1929-ig Nagybánya főmérnöke, épületeinek formavilágát meghatározta Kós Károly munkássága és a népi építészet) hatással lehetett arra az irányra, amit kijelölt magának. A képei figyelemről és a részletekre való érzékenységről árulkodnak, érzékelhető rajtuk az arányokra és perspektívákra való összpontosítás, így a naturalizmus inkább egy, a későbbiekben a munkásságára húzott jelző, mint az építész tudatos döntésének eredménye.

Ifj. Horváth Béla 1999-ben megjelent rövid tanulmányában⁸⁴ felsorolja Szeghalmy Bálint miskolci és Miskolc környéki munkáit – kiemeli, hogy személyes kapcsolatok és tapasztalatok alapján írt Miskolc főmérnökéről. A Miskolc környéki alkotások ifj. Horváth-féle listája nem teljes, egy újabb rágalalmazási ügy kapcsán említene a napilapok egy eddig ismeretlen munkáját, Csánky Benjámin református lelkész tapolcai villájának tervezését és az építkezés ellenőrzését. Kalas Imre dr. 1934-ben állította, hogy a városi főmérnök polgármesteri engedély nélkül vállalta és végezte el a lelkész villájának tervezését az akkori (Görömböly-)Tapolcán (ma Miskolctapolca). Az 1936. évi tárgyalás során Szeghalmy elmondta, hogy „Hodobay Sándor dr. polgármester távollétében Halmay Béla dr. akkori h. polgármester engedélyt adott neki a tapolcai építkezés terveinek elkészítésére».⁸⁵ A tárgyaláson Kalas Imre nem tudta bizonyítani állítását, így a törvényszék bűnösnek találta. A *Szeghalmy–Kalas-per a tábla előtt*⁸⁶ elhúzódó pereskedésről tanúskodik, eszerint 1937-ben: „A miskolci törvényszéken lefolytatott valódiság bizonyítás során beigazolódott, hogy Szeghalmy Bálintnak volt polgármesteri engedélye és ezért a törvényszék Kalas Imrét 100 pengő pénzbüntetésére ítélte. A debreceni ítélőtábla hétfőn felmentette a mérnököt a vád alól, mert megállapították, hogy az eljárás alapját képező magánindítványt elkészve

⁷⁹ Szeghalmy Bálint v. főmérnök. [...] *Felsőmagyarország* (1935. január 27.) 6.

⁸⁰ Uo.

⁸¹ Miskolci művészek a szegedi kiállításon. [...] *Magyar Jövő* (1934. november 25.) 8.

⁸² Uo.

⁸³ Szeghalmy Bálint képművészeti kiállítása [...]. *Felsőmagyarország* (1935. február 5.) 4.

⁸⁴ Horváth 1999. 291–293.

⁸⁵ Sz. n.: Városi főmérnök és építész-mérnök rágalalmazási pere a törvényszék előtt. *Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap* (1936. október 2.) 2.

⁸⁶ Szeghalmy–Kalas-per a tábla előtt. *Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap* (1937. február 4.) 4.

terjesztették elő.” A pereskedés 1937 áprilisában zárult, eszerint a miskolci törvényszék felmentette Kalas Imrét és felfüggesztette a pénzbüntetést kiszabó ítélet végrehajtását.⁸⁷

Az 1936. év eseményei⁸⁸ meghatározták Szeghalmy további tevékenységét. A főmérnök „külső munka” elvégzésére kért engedélyt a polgármestertől, aki az engedélyt megtagadta. Bródy Sándor jelentése szerint, amit márciusi közgyűlésen olvasott fel: „Erre Szeghalmy Bálint főmérnök körlevélben fordult a törvényhatósági bizottság tagjaihoz, akik előtt valósággal bepanaszolta a polgármestert, az általa kért engedély megtagadása miatt. Ez az eljárás destrukció, amelyet el kell ítélni és meg kell bélyegezni, mert lejárhatja a köztisztviselői tekintélyt.”⁸⁹ A közgyűlés másnap folytatódott, ahogy a főmérnök körlevelének ügye is. Halmay Béla dr. polgármester válaszában igazat adott Bródy Sándornak, valamint kifejtette, hogy Szeghalmy eljárásával vétett a hivatali fegyelem és rend ellen, „mert anélkül, hogy a magánmunkálatok engedélyezése ügyében az erre illetékes polgármester döntését bevárta volna, közbenjárásért egyes bizottsági tag urakhoz fordult”.⁹⁰ A polgármester a fegyelmi eljárást megindította, ahogy azt az 1936. március 5-i közgyűlésen bejelentette. A fegyelmi eljárás további részletei nem ismertek. Szeghalmy személyes levelezésében ír arról, hogy ellene olyan vádak merültek fel, amelyek miatt egy esetleges templomtervezési pályázat szakmai tisztasága veszélybe kerülne. Így a pályázatát a saját neve mellett Vitéz Herczegh Zsigmond⁹¹ neve alatt adta be, amelyről szintén magánlevelezésében ír.⁹²

„Vitéz Herczegh Zsigmond, budapesti tervező díjnyertes pályázatát fogadván el a presbitérium, Szűcs Sándor műszaki főtanácsosból, Mártha Miklós műszaki főtanácsosból és Szeghalmy Bálint főmérnökből álló építészeti bizottsággal együtt a tervező elkészítette az építési tervezetet is úgy, hogy Szűcs Sándor a presbitérium plénuma elé részletes és nagy gonddal kidolgozott tervvel állhatott.”⁹³ A második díjas terv Szeghalmy Bálint saját neve alatt beadott terve volt. Szeghalmy Bálint neve a miskolci Deszkatemplommal (4. ábra) kapcsolatban csak néhányszor merült fel, így a harangok vagy a kapuk stílusa kapcsán a 1938-as templomavatáskor.⁹⁴ Ma már tudjuk, hogy Vitéz Herczegh Zsigmond Szeghalmy alteregója volt, de az építés korában csak az említett magánlevélben és egy cikkben említik a főmérnököt, mint a miskolci Deszkatemplom készítőjét.⁹⁵

Miskolcon és környékén négy kiemelkedő épületet kell említeni, amelyeket Szeghalmy Bálint, Miskolc város főmérnöke tervezett. Az említett kilátó (1934), a Deszkatemplom (1938) mellett a Martin-kertvárosi templom (1930) és a tapolcai fürdő fürdőháza (1938).

Hajdú Ildikó írja, hogy „Menner Sziklakápolnára kapott megbízásával egyidejűleg kapott Szeghalmy Bálint is felkérését egy másik jelentős épület terveinek elkészítésére. A tavifürdő veze-

⁸⁷ Befejezést nyert a Szeghalmy – Kalas-per. [...] *Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap* (1937. április 13.) 4.

⁸⁸ Sz. n.: Halmay polgármester érdekes bejelentései a közgyűlésen. Fegyelmi Szeghalmy főmérnök ellen. *Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap* (1936. március 6.) 3.

⁸⁹ Sz. n.: Négyórás vita a polgármester jelentése körül. *Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap* (1936. március 5.) 3.

⁹⁰ Sz. n.: Halmay polgármester érdekes bejelentései a közgyűlésen. Fegyelmi Szeghalmy főmérnök ellen. *Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap* (1936. március 6.) 3.

⁹¹ Vitéz Herczegh Zsigmond főmérnök, építési ellenőr részt vett Debrecenben az egyetemi épületek művezetőségének a munkájában – valós személy volt, akinek neve alatt Szeghalmy beadta a pályázatát.

⁹² Berezky 1996. 74; utóközlés Balogh–Dobrossy 1999. 218.

⁹³ Sz. n.: Nagy áldozatok árán ravatalozóval együtt új templomot emel a ref. egyház az elavult Deszka-templom helyén. *Magyar Jövő* (1937. szeptember 5.) 2.

⁹⁴ Sz. n.: Szeptember 18-án avatják fel a miskolci reformátusok új deszkatemplomát. *Magyar Jövő* (1938. augusztus 14.) 3.

⁹⁵ Balogh–Dobrossy 1999. 218.

4. ábra. Deszkatemplom 1939-ben. Forrás: fortépan / Bor Dezső

tőjének megbízására készítette el a tavi gyógyfürdőt, a melegvizű tó közepére megépült fürdő-épületet, amelynek átadására 1941-ben került sor. [...] Ahogy Menner László kör alakú nyári fedett étterme esetében is megjelent a magyaros stílus, Szeghalmy tervében is központi szerepet kapott, és a kabinokat erdélyi magyaros motívumú virágdíszekkel ékesítették” (5. ábra).⁹⁶

1937-ben a *Magyar Jövő* egy hosszabb cikkben⁹⁷ tárgyalta a tapolcai fürdő építésének ügyét, miszerint a hideg strandfürdő kiépítését még azon év tavaszán megkezdik Szeghalmy tervei alapján, amiket már 1936-ban elkészített.⁹⁸ 1938-ban avatták fel a tapolcai tavi gyógyfürdőt,⁹⁹ a fürdőházat¹⁰⁰ Szeghalmy Bálint tervezte és építette: „A források fölé épült a tetszetős, magyar népies stílusban tartott, erdélyi motívumokkal elegyes egészen eredeti kivitelben a tavi fürdő

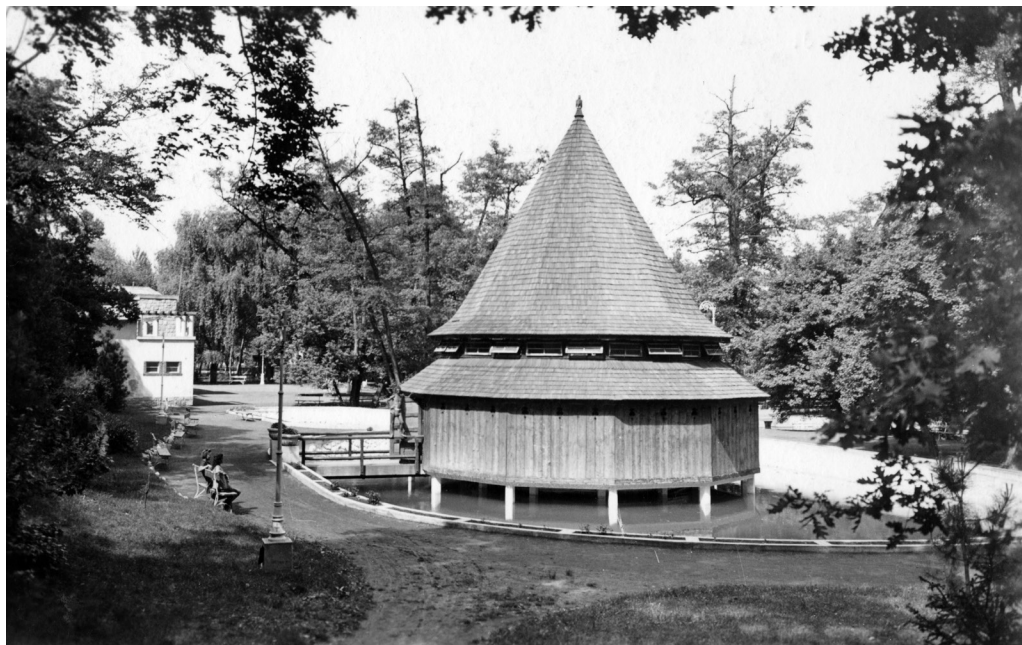
⁹⁶ Hajdú 2024. 289.

⁹⁷ Sz. n.: A kora tavasszal megkezdődnek a tapolcai beruházások. *Magyar Jövő* (1937. február 20.) 2.

⁹⁸ Mi történt a héten? *Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap* (1936. október 25.) 7.

⁹⁹ Szombaton nyílik meg Tapolcán a tavi fürdő. *Magyar Jövő* (1938. július 26.) 2.

¹⁰⁰ A Szeghalmy-féle épületet az 1960-as években elbontották. 2003-ban a Termál-Barlangfürdő (Bodonyi Csaba DLA) tervezése és építése során építették újjá az épületet az eredeti mintájára. Tucza 2003. 33–35.

5. ábra. Tapolcai fürdőház 1967-ben. Forrás: fortepan / Tóth Károly

tornyos-kupolás épülete. A fürdőház deszkából épült alaposan lecölöpözve, vasbeton alagra, amelyhez hasonló vasbeton szerkezet köríti a fürdőmedence kávját és erre az erős szerkezetre épült a harminckét kabin. Már kívülről is igen csinos látvány a tavi fürdő. A legszebb környezetben emelt faépület oldalfalait, amely tizenkétszöges alagra és formára épült, bepácolták és az eredeti deszkaszínre festették át, a kupolát haragos zöld színre festették. Finom művű kis híd vezet be a fürdőbe, ahová csapóajtón keresztül lehet bejutni a meglepően szép belsőségbe.”¹⁰¹ A tóra épített épület 6x6 méteres medencét és 32 tágas kabint foglalt magába. „A kabinok erdélyi magyaros motívumú virágdíszekkel vannak ékesítve. Ezek a kalotaszegi virágok egymagukban is, érdemesek arra, hogy bennük gyönyörködik a fürdőző.”¹⁰²

1939-ben Bánlaky Géza, a Székesfővárosi Fürdők igazgatója, Budapest fürdőváros egyik alapítója Tapolcán (ma Miskolctapolca) járt szakértőként. A szakértői javaslata alapján adott szakleírást a Balneológiai Egyesület szakértő bizottsága, és ennek a tervnek a figyelembevételével készítette el tervét Szeghalmy. Bánlaky javaslata szerint a fürdő építését össze kell kapcsolni a fürdő mögött levő barlang és barlangfürdő feltáráásával, a másik szakértő, Györgyi Dénes építész is hasonlóan nyilatkozott.¹⁰³

¹⁰¹ Sz. n.: Felavatták a tapolcai tavi gyógyfürdőt. *Magyar Jövő* (1938. július 31.) 3.

¹⁰² Ünnepelesen átadták rendeltetésének a tapolcai tavi gyógyfürdőt. *Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap* (1938. július 31.) 2.

¹⁰³ Sz. n.: Százezer pengő költséggel átépítik a tapolcai gyógyfürdőt. *Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap* (1939. július 7.) 5.

A tavi fürdőépület a kabinokkal tervei kapcsolódnak a miskolctapolcai templom tervezéséhez. Magánlevelezésében, 1941. február 5-én ír a miskolctapolcai templom (Görömböly-Tapolcai fürdő templom) tervezési megoldásáról: „egy kisebb templomot kell tervezni, elől szétnyitható harmonika ajtóval, hogy aki nem fér be az kívülről, a teraszról vehet részt az istentiszteleten. A terasz pergolával lesz körülveve. Tapolcán csak 60 ülőhely lesz, a többi kívül marad.”¹⁰⁴ Ifj. Horváth és Bereczky is leszögezi, hogy a tervek, visszautalva a levelezésre, elkészültek (nem ismertek), de megvalósításukra nem került sor.

Szeghalmy írja ugyanabban a levélben: „Én az Attila sátrához egyébként azért nem ragaszkodom, mert időközben Tapolca-fürdön felépítettük, mint tavi fürdőt. Ez az épület 12 m széles és 12 szögű és az alappilléreket kivéve teljesen fából épült. [...] Fazsindellyel van fedve, ami nagyon illik az épülethez. Érdekes, hogy a ref. egyház vezetői ezt látva, arra gondoltak, hogy ilyenféle ref. templomot kellene építeni Tapolca-fürdön az erdő szélén.”¹⁰⁵

Ifj. Horváth Béla a perecsi református templom tervezését az 1930-as évek elejére teszi – Perces ekkor Diósgyőr közigazgatásához tartozott. 1940-ben olvashatunk először a Perces bányatelepi templomépítéséről tett jelentésről a lapok hasábjain. A tudósítás szerint az építkezés egyetlen akadályozója a templomhely kérdése, a tisztázása után elkezdődhet az építkezés Szeghalmy Bálint tervei szerint.¹⁰⁶ A terveket nem ismerjük, a templom nem épült meg.

Az 1930-as évek során Szeghalmy Bálint két épülete valósult meg, egy Miskolcon, a másik Miskolctapolcán. Dr. Fekete László polgármester nyaralója a Fenyő utca 16/A szám alatt Miskolctapolcán – eredeti tervek nem ismertek, 1938 előtt tervezte Szeghalmy.¹⁰⁷ Schumann János asztalosmester lakóháza (Miskolc, Laborfalvy Róza utca 18/A). Ifj. Horváth szerint 1936-ban épült, a levéltári források szerint az épületek (lakóház és műhely – 18. szám¹⁰⁸ és asztalos üzem 18/a¹⁰⁹) az 1940-es évek elején (1942-ben és 1943-ban épültek). Schumann János készítette a Deszkatemplom és a Martin-telepi templom asztalos munkáit és az Avasi Református Templom padjait is.

A mérnöki hivatal vezetője ekkor Demes Béla műszaki tanácsos, a város főmérnökei Szeghalmy Bálint és Vass Zoltán voltak.¹¹⁰

1939. október 1-jén kezdték meg a miskolci háromemeletes rendőrségi palota építését, amit a tervek szerint 1940. augusztus 1-jén adnak át. „A háromemeletes palotát a II. számú polgári iskola mai helyén építik fel, ezzel a Zsolcai-kapui városrész korszerű, impozáns épülettel gazdagodik [...]”¹¹¹ Az építkezést megelőzte egy tervpályázat,¹¹² amelyre harminchat pályamunka érkezett. A bíráló bizottság tagjai a Magyar Mérnökök Nemzeti Szövetsége küldötte, Árkay Bertalan okleveles építésmérnök, a város részéről Demes Béla műszaki tanácsos és Szeghalmy Bálint tb. műszaki tanácsos voltak. Az 1930-as években megvalósuló szakrális és szekuláris épületek egy részét tervezték fővárosi építésszek (Hajós Alfréd, Vágó László, Wälder Gyula). 1939-ben kezdték

¹⁰⁴ Bereczky 1996. 81.

¹⁰⁵ Bereczky 1996. 82.

¹⁰⁶ Egyházszerzői tanácsülés. [...] *Magyar Jövő* (1940. július 3.) 5.

¹⁰⁷ Horváth 1999. 292 és Bereczky 1996. 54 (képet közöl).

¹⁰⁸ MNL BAZVML IV. 1914. 1237/1943

¹⁰⁹ MNL BAZVML IV. 1914. 1140/1942

¹¹⁰ Csíkvári 1939. 176.

¹¹¹ Október 1-én megkezdik a miskolci rendőrségi palota építését. *Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap* (1939. július 30.) 4.

¹¹² Harminchét tervpályázat érkezett a miskolci rendőrségi palota megépítésére. *Magyar Jövő* (1939. július 30.) 2; Megkezdtek a rendőrségi székház építési terveinek felülbírlását. *Magyar Élet* (1939. július 30.) 3.

el Körmendy Nándor budapesti építész tervei alapján a rendőrség építését a Zsolcai kapuban. „Ebben az időszakban fővárosi tervek szerint mindössze néhány létesítmény (Zenekonzeratórium, Posta) épült. Az épületek többségét helyi tervezők alkotják, akik közül említésre méltó: Bloch Alfréd és Stimm Lajos, Böhm Viktor, Czókoly István, Gulyás László, Hevesi Lajos, id. Horváth Béla, dr. Kalas Imre, Menner László, Salgó Tibor, Szeghalmy Bálint.”¹¹³

1940-ES ÉVEK – SZEGHALMY MUNKÁSSÁGÁNAK REFLEXIÓI

Szeghalmy 1940-ben részt vett az V. Közigazgatási Továbbképző Tanfolyamon, amelynek előadásai nyomtatásban is megjelentek.¹¹⁴ A tanfolyam az első városrendezési törvény, városrendezésről és építésügyről szóló 1937: VI. törvénycikk anyaga és a törvénycikk végrehajtása során felmerülő elméleti és gyakorlati kérdésekkel foglalkozott. „Szükség volt erre nemcsak azért, mert az 1937:VI. törvénycikk végrehajtása a városok műszaki tisztviselőinek tudását és hozzáértését az eddigénél sokkal fokozottabb mértékben veszi igénybe, hanem azért is, mert a törvénycikk sok tekintetben teljesen új utakat és lehetőségeket nyit a magyar városok fejlődésében...”¹¹⁵ A törvény szerint „minden városnak meg kell állapítania a maga városfejlesztési tervét. A város fejlesztése érdekében meg kell határozni városias kialakításra szánt területét [...], meg kell állapítani az általános és részletes rendezési tervet, és teleknyilvántartást kell vezetni.”¹¹⁶ A város térképezése csak 1944-re készült el¹¹⁷, így a városrendezési problémák megoldása a második világháború utáni időszakra maradt, amikor Szeghalmy már nem térhetett vissza munkájához mint a város egyik főmérnöke. Szeghalmy Bálint 1945-ig dolgozott a város főmérnökeként Miskolcon, az 1940-es éveket kevésbé jellemzik a nézeteltérések, perek, de a szakmai (építészeti és képzőművészeti) tevékenysége is némiképp háttérbe szorult az előző évtizedhez képest.

1941. november 28-án nyílt A Turul Szépművészeti Céh képzőművészeinek kiállítása¹¹⁸ a Korona kiállítási termében, ahol Miskolc és az akkori Borsod vármegye festőművészei állították ki munkáikat. Név szerint néhány művészt emel ki Nagy Gábor a *Magyar Életben* megjelent cikkében: Csabai Kálmán, Dala József, Diószegi Balázs, aki Miskolcra költözött Újvidékre és ott megalapította a Délvidéki Kulturális Egyesület képzőművész szakosztályát, Döbröczi Kálmán, Imreh Zsigmond, Kalas Imre építész, aki két tervet állított ki, Koronay Nándor, Meilinger Dezső, Palcsó Dezső, Szabó Ferenc dr., Szeghalmy Bálint és vitéz Littkey György mint vendégkiállító. „Szeghalmy Bálint tehetségének két oldalát ismerhetjük meg a tárlaton. Templom-terve kitűnő építészeti munka. Üde, világos színfoltokban megoldott akvarelljei, kikristályosodott rajzkészsége feltűnnek. A »Szatócs utca«¹¹⁹ és »Tetemvár télen« képei a legkényesebb ízlést is kielégítik” (6. ábra).¹²⁰

¹¹³ Ifj. Horváth 1972. 190–191.

¹¹⁴ Mártonffy 1940.

¹¹⁵ Dr. M. A.: Városfejlesztés, városrendezés, városépítés. [...] *Városok Lapja* 35 (1940) 18. 223.

¹¹⁶ 1937. évi VI. tc. 1. § (1)

¹¹⁷ Hajdú 2018. 76.

¹¹⁸ Nagy Gábor: A Turul Szépművészeti Törzs képzőművészeinek kiállítása. *Magyar Élet*, 1941. november 29. 4; Erdős Károly: A Turul Kézművészeti Céh kiállítása. *Magyar Élet* (1941. december 17.) 6.

¹¹⁹ Szatócs utca Miskolc Gordon városrészének egykori utcája volt, a Gordon helyén ma a Vörösmarty-lakótelep található.

¹²⁰ Nagy Gábor: A Turul Szépművészeti Törzs... i. m.

6. ábra. Tetemvár felsősor, kilátás a Deszkatemetőtől 1939-ben, távolban az avasi Rákóczi-kilátó.

Forrás: fortépan / Bor Dezső

1941-ben az *Esti Újság* egyoldalas, *A miskolci Avas oldalában megtalálták a város alapítójának templomát*¹²¹ című cikkében írja, hogy az ásásokat Leszih Andor, a Borsod-Miskolci Múzeum igazgatója, dr. Denes Béla műszaki tanácsos és Szeghalmy Bálint főmérnök irányították. A cikk írója 1941-ben még freskókat és feliratot említ, amelyeket ma már nem láthatunk a templombelsőben.¹²² Ugyanezen évben, szeptember 9-én felavatták az átrendezett és megújított templomot, amelynek átalakítási munkáit „Szeghalmy Bálint műszaki tanácsos művészi tervei alapján végezték el”¹²³

1942-ben a múzeumi könyvtár olvasótermében tartott előadást¹²⁴ a város főmérnöke a folyamatban levő avasi ásások építészeti eredményeiről. Az előadásában beszélt arról, hogy a padok kicserélése lehetővé tette a belső ásásokat, és az ennek során előkerült leletek (kövek, falfestmény-

¹²¹ (s.): A miskolci Avas oldalában megtalálták a város alapítójának templomát. *Esti Újság* (1941. április 9.) 1.

¹²² 1941-ben a Megay Géza-féle feltárás során, ahol a falrétég levált, freskótöredékek kerültek elő. Ezek egy részét nem tudták megmenteni, kisebb részét az 1981-es helyreállítás során konzerválták. Az ásítás során a padlat alatt számos kriptát találtak. Deák 1982. 48.

¹²³ Sz. n.: Felavatták az átrendezett és megújított avasi templomot. *Magyar Élet* (1941. szeptember 10.) 3.

¹²⁴ Szeghalmy Bálint vetített képes előadást tartott az avasi ásások építészeti eredményeiről. *Magyar Élet* (1942. február 17.) 2.

nyek) hozzájárultak a templom építéstörténetének megismeréséhez, amelynek rekonstruálására előadásában kísérletet tett.

Ifj. Horváth Béla tanulmányában¹²⁵ írja, hogy 1934 és 1940 között az avasi templomban ásatások és alapfalkutatások folytak, részleges helyreállítás eredményeként megújult a padló burkolata és új padok kerültek a templomtérbe, amelyeket Szeghalmy tervezett. A Megay Géza-féle 1941-es ásatás során a padló alatt kriptákat találtak, így szükségessé vált a templombelső (padló, padok) megújítása Szeghalmy Bálint tervei alapján.¹²⁶ 1941. szeptember 7-én avatták fel az újonnan berendezett református templomot, a belső munkálatok¹²⁷ az említettek mellett (téglapadló, új padosok, amelyek az eredetiek felhasználásával készültek) magukba foglalták még az orgonával szemközt karzat lebontását, új Úr asztala és szószék is készült. „Ezt a felújítást 1944-ben a hajdani szentély középső ablakának kibontása követte ugyancsak Szeghalmy Bálint tervei alapján.”¹²⁸

1942-ben Miskolc thj. város mérnöki hivatalának élén Demes Béla dr. állt, a főmérnökök pedig Vass Zoltán, Szeghalmy Bálint és Gulyás László voltak.¹²⁹ Vass Zoltán és Szeghalmy főmérnökök már 1933-ban megpályázták a műszaki tanácsosi állást, de a pályázók között voltak az akkor még nem városi alkalmazásban álló Demes Béla, valamint Kalas Imre mérnök is.¹³⁰ Végül 1938-ban Vitéz Lukács Béla főispán a két főmérnököt kinevezte tb. műszaki tanácsosokká.¹³¹ 1942-ben országos tervpályázatot hirdettek a miskolci tanonciskola tervezésére,¹³² amely vagy a Vörösmarty utca 12. számú ház helyén, vagy a Soltész Nagy Kálmán utcai üres városi telken épül majd fel. A bíráló bizottságban a város részéről Demes Béla dr. műszaki tanácsos, a városi mérnöki hivatal vezetője, Szeghalmy Bálint tb. műszaki tanácsos, Gulyás László városi főmérnök, Bartus Ödön az iparos tanonciskola igazgatója voltak. A tizenhét beérkezett pályamű¹³³ közül hármat vásárolt meg a város. Az iskola felépítését 1943 tavaszán tervezték,¹³⁴ s a háború ellenére se akart lemondani az építéséről a város, a következő évi költségvetésben szerepelt.¹³⁵

1943-ban a Tiszáninnen Református Egyházkerület részéről Szeghalmy Bálint okleveles építőmérnököt és Lengyel Gyula bánhorváti református lelkészt választották a református egyetemes konventi egyházművészeti bizottságba, amelynek célja az ország egyházi műemlékeinek védelme, fenntartása és restaurálása a templomoktól kezdve az egyházművészeti tárgyakig, valamint az új egyházi épületek terveinek felülvizsgálata és engedélyezése.¹³⁶ Szeghalmy ezt a pozíciót az addigi, főként építészeti tevékenységével érdemelhette ki, hiszen a legtermékenyebb protestáns templom-építő volt, főként a második világháború előtti időszakban.¹³⁷

¹²⁵ Horváth 1999.

¹²⁶ Deák 1982. 48.

¹²⁷ Ma délelőtt avatják fel az újonnan berendezett ősi avasi református templomot. *Magyar Élet* (1941. szeptember 7.) 4.

¹²⁸ Deák 1982. 48.

¹²⁹ M. Kir. Központi Statisztikai Hivatal 1942.

¹³⁰ Megindult a versengés a betöltésre kerülő városi állásokért. *Felsőmagyarország* (1933. augusztus 4.) 5.

¹³¹ Tiszteletbeli kinevezések a városonál. *Magyar Jövő* (1938. november 18.) 262.

¹³² Sz. n.: Kírtta a polgármester a tervpályázatot a közel másfél milliós iparos tanonciskolára. *Magyar Élet* (1942. március 8.) 4.

¹³³ Sz. n.: Felbontották a miskolci tanonciskola felépítésére beérkezett tervpályázatokat. *Magyar Élet* (1942. május 19.) 3.

¹³⁴ Tavasszal megépül a kétmilliós pengős iparos tanonciskola. *Magyar Élet* (1942. december 4.) 5.

¹³⁵ Egyhangúlag megszavazta a közgyűlés Miskolc jövő évi költségvetését. *Magyar Élet* (1943. október 16.) 3.

¹³⁶ Református egyetemes konventi egyházművészeti bizottság. *Magyar Élet* (1943. január 13.) 6.

¹³⁷ Vukoszávlyev–Urbán 2016. 250.

1943-ban a Szeghalmy által az 1934-es Miskolci Hétre tervezett és felépített Avasi (Rákóczi)-kilátó kigyulladt és megrongálódott. Még ugyanebben az évben jelent meg egy folytatásos választék Székely stílus – magyar stílus¹³⁸ címmel. 1940-ben írt cikkében – *Magyar építési propagandát!* – már megfogalmazza, hogy „a nemzetközi stílus divatos szolgai utánzása helyébe öntudatos, jellegzetes és minden más nemzet építészetétől megkülönböztethető ipari magyar építéstílus fejlődne ki”.¹³⁹ Ennek a gondolatnak rendelte alá templomépítészetét, az építészeti formavilágot, az anyaghasználatot, valamint festészetében is arra törekedett, hogy magyarországi évei alatt megörökítse az átalakuló városképet. Az Rákóczi-kilátó (avasi kilátótorony) 1934-től uralta az Avas és Miskolc városképét 1956-ig, Szeghalmy cikke visszautalt és választott azokra az észrevételekre, amelyek szerint a torony székely vagy nem megfelelő az elhelyezése. Szeghalmy fontos információt ad a fatorony készítéséről, eszerint négy tervet készített, amelyekből a polgármester választott. A tervezésre kapott rövid idő (4 hét) és a feltételek miatt döntött a forma és az anyag mellett: „Vigyázni kellett továbbá arra is, hogy a kilátótorony ne hasonlítson az avasi harangtoronyra, formában ne konkuráljon vele. A stílus pedig lehetett volna-e más, mint a magyar népi stílus, amely éppen a fatornyok terén ért el legkiválóbb eredményeket.”¹⁴⁰ A helyválasztás sem esetleges, habár ezzel kapcsolatban is felmerültek problémák: „innen az egész város jól áttekinthető, a torony pedig mindenünnen jól látható. Szembe esik az Erzsébet térrel, ami ilyen ki-magasló építményeknél fontos városrendezési elvet valósít meg. Ennél jobb helyet az Avason ma sem lehetne találni.”¹⁴¹

Szeghalmy Bálint miskolci tevékenységének egyik jellegzetes összefoglalása az a pár gondolat, amit a kilátóval kapcsolatban írt. Az építészetét is jellemző népies formavilág, a részletekre és kompozícióra való érzékenység, amely itt is megmutatkozott, valamint az ismert miskolci képeinél is jelen van, illetve az a kettősség, amely a miskolci éveit is jellemezte.

1946-ban a *Felvidéki Népszava* írt arról, hogy Miskolcon augusztus 22-én „[k]étszázhusz alkalmazott került B-listára a városházán”¹⁴², közöttük Szeghalmy Bálint főmérnök is. Ezek a hírek Szeghalmy Bálintot már külföldön fogadták, ahogy erről ifj. Horváth Béla¹⁴³ és Bereczky Kálmán is ír,¹⁴⁴ hiszen 1944-ben már elhagyta Miskolcot, ahol „legértékesebb alkotásait”¹⁴⁵ készítette és 1945-ben Magyarországot is. Szeghalmy nem tért vissza Magyarországra, Deggendorfban, Németországban telepedett le – akvarellfestéssel és a folyamatban lévő munkáinak koordinálásával foglalkozott haláláig (1963).

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A kézirat elkészítése és a kutatás Kállai Ernő művészettörténeti és műkritikai ösztöndíj (Petőfi Kulturális Ügynökség) támogatásával és a Hermann Ottó Múzeum segítségével jött létre.

¹³⁸ Szeghalmy Bálint: Székely stílus – magyar stílus I. *Magyar Élet* (1943. január 8.) 4; Szeghalmy Bálint: Székely stílus – magyar stílus II. *Magyar Élet* (1943. január 9.) 4.

¹³⁹ Szeghalmy Bálint: „Magyar építési propagandát!” *Vállalkozók Lapja* (1940. május 2.) 3.

¹⁴⁰ Szeghalmy Bálint: Székely stílus – magyar stílus I. i. m.

¹⁴¹ Szeghalmy Bálint: Székely stílus – magyar stílus II. i. m.

¹⁴² Kétszázhusz alkalmazott került B-listára a városházán. [...] *Felvidéki Népszava* (1946. augusztus 23.) 1.

¹⁴³ Horváth 1999. 293.

¹⁴⁴ Bereczky 1996. 10.

¹⁴⁵ Eszenyi Béla: A három Szeghalmy. *Harangszó* (1993. augusztus 22.) utóközlés Bereczky 1996. 11.

IRODALOMJEGYZÉK

- Balogh–Dobrossy 1999 Balogh Judit – Dobrossy István (szerk.): *A miskolci Deszkatemplom*. Dr. Dobrossy István – Kádár Péter, Miskolc 1999.
- Berezky 1996 Berezky Kálmán: *Egy újra felfedezett építőművész. Szeghalmy Bálint élete és életműve. Hévízi könyvtár 9*. Hévíz Kultúrájáért Alapítvány, Hévíz 1996.
- Berzenczey 1931 Berzenczey Domokos szerk.: *A város építés időszerű kérdései. A városi mérnökök tanulmányúti beszámolója a berlini építésügyi kiállításról. A városépítésügyi törvényalkotás I.*, Szeged 1931.
- Csikvári 1939 Csikvári Antal szerk.: *Vármegyei Szociográfiák V. – Borsod vármegye. V. rész: Személyi adattár*. Miskolc 1939.
- Deák 1982 Deák Gábor: Az ötszáz éves Avasi templom ünnepe. *Confessio* 6 (1982) 3. 43–49.
- Dobrossy 1995 Dobrossy István: A szimmetrikus városi bérházak (Soltész Nagy Kálmán u. 1–2.). In: *Miskolc írásban és képekben 2*. Szerk.: Dobrossy István – Stehlik Ágnes. Miskolc 1995. 142–144.
- Dobrossy 1996 Dobrossy István: Miskolc infrastruktúrájának modernizálása és a „Speyer” bankkölcson felhasználása (1925–1950). In: *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve 33–34*. Szerk.: Veres László – Viga Gyula. Miskolc 1996. 423–450.
- Dobrossy 2007 Dobrossy István: Az 1919–1944 közötti időszak építészete (középületek, bérházak, egyházi épületek, a közoktatás és közművelődés épületei, a városi infrastruktúra fejlődése). Utcák, terek és szobrok – Egyházi építészeti – Középületek. In: *Miskolc története 5/1. 1918–1949-ig*. Szerk.: Dobrossy István – Stipta István. Miskolc 2007. 235–247.
- Hajdú 2018 Hajdú Ildikó: Miskolc kiépülése a 20. században. In: *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve 58*. Szerk.: Tóth Arnold. Miskolc 2018. 69–86.
- Hajdú 2024 Hajdú Ildikó: A IV. kerület. Görömböly, Hejőcsaba és Szirma községek településképi fejlődése a 19–20. században. In: *Város, falu, városrész. Tanulmányok a Miskolchoz csatolt falvak történetéről és néprajzáról*. Szerk.: Tóth Arnold. Miskolc 2024. 225–352.
- Horváth 1999 Horváth Béla: Emlékezés Szeghalmy Bálintra, a Deszkatemplom tervezőjére. In: Fából és deszkából. *A miskolci Deszkatemplom*. Szerk.: Balogh Judit – Dobrossy István. Dr. Dobrossy István – Kádár Péter, Miskolc 1999. 289–297.
- Ifj. Horváth 1972 Ifj. Horváth Béla: A miskolci városkép változása. In: *Herman Ottó Múzeum Évkönyve 11*. Szerk.: Zádor Tibor – Bodó Sándor. Miskolc 1972. 189–218.
- Kóródy 1932 Kóródy Béla: A miskolci Lévy Egyesület tárlatai. *Képzőművészet* 6 (1932) 84–86.
- Mártonffy 1940 Mártonffy Károly szerk.: *Városfejlesztés, városrendezés, városépítés. Az V. közgazdasági Továbbképző Tanfolyam előadásai. A korszerű közszolgálat útja 11*. Budapest 1940.
- M. Kir. Központi Statisztikai Hivatal 1942. M. Kir. Központi Statisztikai Hivatal: *Magyarország tisztí cím- és névtára 49*. Miskolc tj. város 1942.
- Pirint 2018 Pirint Andrea: MISKOLC ANNO. A régi város festett, rajzolt emlékképei. In: *A Herman Ottó Múzeum Évkönyve 57*. Szerk.: Szolyák Péter. Miskolc 2018. 87–108.
- Szeghalmy 1931 Szeghalmy Bálint: Berlin városépítészete. In: *A város építés időszerű kérdései. A városi mérnökök tanulmányúti beszámolója a berlini építésügyi kiállításról. A városépítésügyi törvényalkotás I*. Szerk.: Berzenczey Domokos. Szeged 1931. 29–31.
- Tuczai 2003 Tuczai Rita: Gaia öln. *Régi-Új Magyar Építőművészet* (2003) 3. 33–35.
- Vukoszavlyev–Urbán 2016 Vukoszavlyev Zorán – Urbán Erzsébet: Magyarország templomépítészete 1945–1964 között. Vázlat az alkotóművészi értékeléssel megállapítható építészeti folytonosságról. *Építés – Építészettudomány* 44 (2016) 3–4. 247–315.

FORRÁSOK

Fortepan

Hermann Ottó Múzeum Képgyűjtemény

Korabeli lapok: *Építő Ipar – Építő Művészet*, *Esti Újság*, *Északmagyarország*, *Felsőmagyarország*, *Felsőmagyarországi Reggeli Hírlap*, *Felvidéki Népszava*, *Magyar Élet*, *Magyar Jövő*, *Reggeli Hírlap*, *Vállalkozók Lapja*, *Városok Lapja*

Magyar Nemzeti Levéltár Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Levéltár

The Townscape in the 1930s

The Influence of Bálint Szeghalmy on the Development of the Townscape of Miskolc

SUMMARY

The April 1932 issue of the *Képzőművészet* magazine listed Bálint Szeghalmy (1889–1963), born in Nagyvárád, among the “aspiring artists” in connection with the winter fine arts exhibition of the fine arts department of the Miskolc József Lévy Public Education Association. Szeghalmy contributed to the transformation of the town's image from 1929 onwards with his activities as one of Miskolc's chief engineers and as an architect, while he immortalized the original built environment of the transforming city in his paintings. He created with watercolor and pastel techniques, and his choice of themes during his years in Miskolc mainly included the town and its natural environment, the unity of the Szinva stream and the buildings. This study also discusses the urban development of the 1930s, Szeghalmy's indirect and direct role in the transformation of the cityscape, and the effects he could have brought and applied to his main buildings in Miskolc. His work was not free from conflicts in the city, so the study also explores the disagreements related to his official work, but also affecting him as a private person, which accompanied and defined his years in office.

Although Bálint Szeghalmy was one of the busiest church builders of his time, we have few studies available about his life and work, and his monographic volume does not deal in detail with the individual buildings and stages. The present study deals exclusively with his work in and around Miskolc, using primary sources such as contemporary archival documents, newspaper articles and contemporary photographs, paintings and architectural plans.

KEYWORDS

Szeghalmy Bálint, Miskolc, built environment, aquarelle, 1930s

Open Access nyilatkozat: A cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje és az esetlegesen végrehajtott módosítások feltüntetésre kerülnek. (SID_1)